

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק פרשת תזריע כג אדר ב תשע"א ♦ דף היומי בבלי: מנחות כג ירושלמי: שבת מט

וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו..

ברש"י: במראהו ושיעורו הראשון.

יש לדקדק בלשון הכתוב שנקט לשון רבים ואמר 'עמד בעיניו', והרי גם אם היה נאמר בלשון יחיד בעינו, גם כן היתה המשמעות שעדיין הנגע כעין שהיה במראה ובשיעור.

אלא שארבע מראות יש שבהן הנגע מטמא, ואם נשתנה הנגע ממראה למראה, כיון ששני המראות הם טמאים, אין אנו אומרים שהשינוי ממראה אחד למראה שני מלמדנו שאין זה אותו נגע רק נגע חדש, אלא כיון ששני המראות שוים בדינם לטומאה, אנו דנים על המראה השני כאילו היה המראה הראשון.

לכך אמרה התורה 'בעיניו' בלשון רבים, שבכל מראה מארבע מראות נגעים שייראה כעת הנגע, דינו שוה.

פנים יפות

והצרו אשר בו הנגע וגו' וטמא טמא יקרא...

בגמרא: צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים (שבת טז).

צריך לתת טעם, מה נשתנה מצורע משאר חולים שצריך להודיע צערו לרבים, כדי שדוקא הם יבקשו עליו רחמים.

והנה על הפסוק 'וישמע אלקים את קול הנער' (וירא כא יז), פירש רש"י: מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל. אולם המצורע יוצא מן הכלל הוא משאר החולים, שעליו אמרו בזוהר הק' כי לפיכך נקרא המצורע מוסגר, מפני שמוסגר תפלתו בשמים.

השתא אתי שפיר שציותה התורה למצורע להודיע צערו לרבים, כי שאר חולים אינם צריכים לאחרים שיתפללו עליהם, אדרבה, תפלתם שלהם עצמם קרובה יותר להתקבל. אבל המצורע צריך להודיע צערו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, כי הוא עצמו סגורה הדלת בפני תפלתו.

מדרש יהונתן

נושאי הדף בעלון

- אם ביטול ברוב מוסף דינים.....כג
- מחיקת דיו המחבר שם קודש בספר תורה עם תיבה אחרת.....כד
- הפרשת תרומה שאין לה שעת כושר לכהנים, יין שביקבים.....כה
- המדליק נר בשבת חנוכה לצורך חולה.....כו
- לולב מעץ דקל שאינו עושה פירות.....כז
- עשיית תבנית המקדש בזמן הזה.....כח
- קריאה בספר תורה שאין לו עוקץ דר"ת בשעת הדחק.....כט
- כפתור ופרח.....עמוד 5

אם ביטול ברוב מוסיף דינים

בגמרא נחלקו רב חסדא ורב חנינא בדין חתיכת שחוטה שנפלה לתוך חתיכות רבות נבילה, אם היא בטלה ברוב, לדעת רב חסדא אינה בטילה מפני שאפשר לנבילה שתעשה טהורה כשחוטה, שכל נבילה כשהיא מסרחת פרוחה טומאתה, וכל שהמבטל יכול להעשות כמו הבטל אינו בטל. ורבי חנינא אמר להיפך, שהולכים אחר הבטל ולא אחר המבטל, וכל שאי אפשר לבטל להיות כמו המבטל הרי הוא בטל, ולכן שחוטה שנפלה לנבלה הרי היא בטלה. ומבואר בזה שעיקר דין ביטול שייך גם בביטול שחוטה בנבילה, אלא שנחלקו רב חסדא ורב חנינא בפרטי הדינים אם יש ביטול באופן זה או לאו.

והאחרונים דנו רבות בבירור גדרו של ביטול ברוב, ואם הוא מוסיף דינים או רק מבטלם, ואם ישנו בביטול היתר באיסור ובהיתר בהיתר, וכמו שיבואר בקצרה, ודנו בהוכחה זו מסוגייתנו שמוכח לכאורה שגם היתר יכול להתבטל באיסור.

כתב הרמב"ן (ע"ז עג. ד"ה ולי נראה), שהיתר שנפל לתוך איסור אינו בטל, שלא מצאנו ביטול בהיתר לפי שאין אדם עשוי לבטלו אלא אדרבה מוסיף הוא עליו והולך. וכן כתב הר"ן (נדרים נט: ד"ה ועד כאן), שהאיסור דרכו להתבטל ולא ההיתר. ועל כן כתב הרמב"ן, שאם נפל היתר מועט לאיסור מרובה מין במינו, וחזר ונפל עוד היתר עד שיחד עם ההיתר שנפל בתחילה נתרבה ההיתר על האיסור, אין אומרים שמה שנפל ראשון ראשון בטל, ומה שנופל עכשיו בטל גם כן ויאסר הכל, לפי שההיתר אינו מתבטל, ולכן אם אחר כך ההיתר הוא הרוב, מותרת כל התערובת.

ובמנחת כהן (פימניטיל, תערובת ח"א פ"א) כתב עוד חידוש בדין היתר המתבטל באיסור, שאם נתערב מיעוט היתר ברוב איסור מין במינו, לא נתהפך ההיתר להיות איסור ואף אינו מצטרף עמו, ולכן אף על פי שאסור לאכול מתערובת זו אפילו משהו, שהרי אכילת משהו של איסור אסורה מן התורה להלכה, מכל מקום לענין חיוב מלקות או כרת שאין חייבים עד שיאכל כזית, אינו חייב אלא עד שיאכל מתערובת זו כשיעור כזית מן האיסור לבדו. ולכן אם נתערב עשר זיתים של היתר בעשרים זיתים של איסור, אינו חייב עד שיאכל כזית ומחצה. שההיתר אינו מתבטל להיות כמו האיסור או להצטרף עמו אלא בתערובת מין בשאינו מינו, שהאיסור נותן טעם להיתר ולכן נעשה ההיתר כאיסור, אבל בתערובת מין במינו אין ההיתר נעשה כאיסור. והביאו הפרי מגדים (שער התערובות ח"ג פ"ה), וכתב שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים, עיי"ש.

ובטעם הדבר ביארו באור שמח (מאכלות אסורות פט"ו ה"י) ועוד אחרונים, שענין הביטול הוא שהדבר המבוטל נחשב כמי שאינו כלל, אבל שיהיה בטל ועל ידי זה יהיה כמי שישנו זה לא שמענו, ולכן היתר שנפל לתוך איסור הרי הוא כמי שאינו ואין כאן שיעור כלל. וכן כתב בעונג יום טוב (סי' ד), שביטול ברוב עניינו הוא להסיר את חסרונו של המתבטל אבל אין בכחו להוסיף לו מעלות. ומתוך כך דן בכל ביטול היתר בהיתר במקום שיש לדון אם יהיו למיעוט דיני הרוב, שכיון שהביטול אינו יכול להוסיף דינים אם כן אין מועיל הביטול, ולכן אם נתערבו חוטים שלא נטוו לשם ציצית בחוטים שנטוו לשם מצות ציצית אין יכולים להטילם בבגד שיש בו ארבע כנפות, כיון שאין הביטול יכול להחשיב את החוטים המועטים כאילו נטוו לשמה.

מחיקת דיו המחבר שם קודש בספר תורה עם תיבה אחרת

בהרי בשמים (שו"ת, ח"ב סי' קע) נשאל בדבר ספר תורה שנתחברו בו אות ה"א הראשונה משם הוי"ה ב"ה עם האות וא"ו שאחריו, על ידי שנפל עליו רוק מפי הקורא ונתלחלח הדיו ונמשך ממנו קו מאות לאות, ודן אם יכולים לתקן ספר תורה זה על ידי מחיקת הקו המחבר בין האותיות. שהנה דעת הנודע ביהודה (מהדו"ת, י"ד סי' קסט) היא שאם בשעת כתיבת הספר תורה נכתב השם כתיקונו, ורק אחר כך נתקלקל על ידי חיבור האותיות זה לזה עד שאין כל אות מוקפת גויל לעצמה, אסור לתקן את הספר תורה, כיון שיש מן הראשונים הסוברים שאין פסול זה של חסרון היקף גויל פוסל אלא אם כן משעת כתיבה לא היה מוקף גויל, אבל אם בשעת כתיבה נכתב כתיקונו ורק אחר כך נתחברו האותיות לא נפסל הספר תורה. ואף שאין מקילים כדעתם להכשיר ספר תורה שנדבקו אותיותיו אחר הכתיבה, מכל מקום יש לחוש להחמיר כדעתם, ולכן אם נדבקו אותיות של שם שאסור למחקם שלא לצורך, אין יכולים לתקן את הספר, כיון שלדעת הסוברים שהספר תורה כשר הרי מחיקת האותיות אינה תיקון ויש בה איסור של מחיקת השם, ונמצא שאין תיקון לספר תורה זה.

ובהרי בשמים כתב שיש להתבונן מה איסור מחיקה יש בזה, שהרי אינו מוחק גוף השם אלא רק תוספת שנוספה אליו. ובפרי מגדים (או"ח סי' לב א"א ס"ק מז) כתב באמת שמותר למחוק אפילו קצת מהאות עצמה כל שנשאר במותר צורת אות, ולדעתו כל שכן שמותר למחוק את הנגיעה שנוספה שאינה מגוף האות. אך דעת הנודע ביהודה שכל מה שמגוף האות יש איסור דרבנן במחיקתו אף שאין בו איסור דאורייתא, ולדעתו גם הנטפל לשם שאינו מגוף האות גם כן יש בו קדושה ואסור למחקו. ובנודע ביהודה (שו"ת מהדו"ק, י"ד סי' עו) הובאו דברי מהור"ר טיאה ווייל שלמד דין זה שגם הנטפל לשם יש בו קדושה, מהמבואר בפסחים (יט). והובא גם לעיל (כג:), שהכלי מצרף כל מה שבתוכו לקודש שנאמר כף אחת כל מה שבכף אחת היא, ופליגי עליו דצירוף אינו אלא מדרבנן, וכן כתב הרמב"ם (שאר אבות הטומאה פ"ב ה"ז). ולמד מדין צירוף כלי לקודש שהוא הדין גם לנטפל לשם שמצטרף אליו ויש בו קדושה, וכיון שהיא תיבה אחת הרי הוא מצורף לקודש, וצירוף זה הוא מדרבנן כצירוף כלי בקודש. ולפי זה כתב בהרי בשמים, שיש לחלק בין דיבוק שנעשה על ידי דיו שהיה מהאות של השם לבין דיבוק שנעשה על ידי דיו אחר, על פי המבואר בסוגייתנו. שהנה בגמרא מבואר שמדאורייתא דווקא מה שצריך לכלי הכלי מצרפו ומה שאין צריך לכלי אין כלי מצרפו, ואם כן בנידון דיבוק האותיות שאין הדיבוק נצרך לאותיות אין לדון בו דין צירוף מדאורייתא. אלא שמבואר בגמרא שרבנן גזרו שאף על גב שאינו צריך לכלי הכלי מצרפו, אך כתבו התוספות (מנחות כד. ד"ה שאין) שהיינו דווקא בשיירי מנחות שהיו כבר קודשים לפני הקמיצה, וכיון שכבר היתה בהם קדושה הרי הם מצטרפים מדרבנן גם כשאין צריכים לכלי. אבל דבר שלא היה קדוש מעיקרא אין הכלי מצרפו אפילו מדרבנן כשאינו צריך לכלי. ואם כן הוא הדין לענין דיו שנצטרף לאות, שאם דיו זה היה קודם מהאות והיתה בו קדושה, ועל ידי רוק נמרח וחיבר האותיות, יש בו צירוף מדרבנן אף שאינו נצרך לאות, כדין שיירי מנחות. אך אם לא היה הדיו מהאות ולא היתה בו קדושה מעולם, כיון שאינו נצרך לאות אינו מצטרף אליה ואין בו קדושה ויכולים למחקו.

אך למעשה מסיק שם לסמוך על דעת החולקים על הנודע ביהודה, וסוברים שמה שאינו מגוף האות יכולים למחקו, בצירוף עוד כמה סברות היתר, ועיי"ן שם.

הפרשת תרומה שאין לה שעת כושר לכהנים, יין שביקים

בגמרא הובאה ברייתא, שאין תורמין תרומות ומעשרות מן הטמא על הטהור, ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה. וכתבו התוספות (ד"ה בשוגג), שדין זה שבדיעבד בשוגג תרומתו תרומה הוא רק באופן שבו היתה לתרומה זו שעת הכושר שהיתה ראויה להנתן לכהן כדין תרומה טהורה, אבל אם נטמאו הפירות בתחילת תלישתם, שהיה משקה טופח עליהן בעודן מחוברים לקרקע ותלשן אדם טמא, וכך נטמאו מיד כשנתלשו ולא היו ראויים לכהן אלא רק לשריפה כדין תרומה טמאה, אף בדיעבד אין ההפרשה חלה בהן.

ובטעם הדבר שאין ההפרשה חלה באופן זה, ציינו התוס' לגמרא בפסחים (לג.), שמבואר שם שתרומה שאינה ראויה להנתן לכהן ולא היתה לה שעת הכושר לכך, אינה תרומה. ולכן המפריש תרומת חמץ בפסח לא חלה הפרשתו, כיון שהחמץ אסור בהנאה ואינו ראוי לנתינה לכהן (תוס' שם לב. ד"ה דבר הראוי). ודין זה נפסק להלכה בקרית ספר (תרומות פ"ה ה"ח), **שאגת אריה** (החדשות ס"י יב) ושאר פוסקים. ובמלאכת שלמה (תרומות פ"ב מ"ב) הביא דעת בעל החרדים שנקט בדעת הרמב"ם שחולק על דין זה, וכן כתבו עוד אחרונים בדעת הרמב"ם, אך **בחזון איש** (זרעים ליקוטים ס"י ג סק"ב) דחה דבריהם ונקט אף בדעת הרמב"ם כן, שאין הפרשת תרומות חלה כשלא היה לה שעת הכושר.

ודעת הרבה אחרונים, שבאופן זה שאי אפשר להפריש תרומה על הפירות מתוך פירות אלו עצמן, כיון שלא היתה להם שעת הכושר ואינם ראויים לכהנים, הרי הפירות פטורים מן התורה מהפרשת תרומות [ראה בנסמן בציון ההלכה (תרומות פ"ב ס"ק שג)], ולדעת רבים פטורים גם מחיוב הפרשת מעשרות מן התורה (ראה שם ס"ק שעד), ומכל מקום כתב **בחזון איש** (שם) שמדרבנן חייבים הם בהפרשת תרומות ומעשרות.

והפוסקים דנו בכלל זה לענין אופנים אחרים שבהם אין התרומה ראויה להנתן לכהן, אם גם בהם אין ההפרשה חלה, ואם הפירות חייבים בתרומות ומעשרות במקום שבו אי אפשר להפריש, וכמו שיבואר. **במנחת שלמה** (שו"ת, ח"א ס"י לח) דן במי שקנה פירות מגוי, והם בחזקת שנטמאו קודם שנמרחו ברשות ישראל, כגון שקנה ענבים לעשותם יין, שבשעת קביעותם למעשר הרי הם כבר טמאים, ואם כן אין תרומתו תרומה. ועל פי זה דן להקל למעשה לפטרם מתרומות ומעשרות אם מצטרפים עוד צדדים לפטור, כגון שקנה את הפירות בשביעית, שיש לצרף דעת הפוסקים הסוברים שהפירות פטורים מתרומות ומעשרות כיון שחלה בהם קדושת שביעית, ודעת הפוסקים הסוברים שמירוח ישראל אינו מחייב בתרומות ומעשרות בשביעית, ובצירוף צדדים אלו יהיה פטור מהפרשת תרומות ומעשרות.

ועוד דן **המנחת שלמה** (ח"ג ס"י קמח) במשא ומתן של הלכה עם הגאון ר' גרשון לפידות, בדבר היין שביקים, שמבואר **ברמב"ם** (טומאת אוכלין פ"א ה"א) שהבוצר לדרוך בגת הוכשרו הענבים מיד לקבלת טומאה ואע"פ שלא נפלו משקין על הבציר כלל, ואם נגעה בו טומאה נטמא, והרי בזמן הזה כולנו טמאי מתים, ואם כן מיד נטמאים הענבים ואין להם שעת הכושר, ולפי האמור נמצא שהם פטורים מתרומות ומעשרות לדעת הרבה פוסקים. ואם ננקוט כדעת הסוברים שהוא פטור לגמרי, א"כ היה ראוי שלא לתרום תרומה גדולה ותרומת מעשר ולהפסיד לחנם הרבה יין.

המדליק נר בשבת חנוכה לצורך חולה

בבאר שרים (שו"ת, ח"ב ס"י נ) דן במי ששכח להדליק נר חנוכה בערב שבת חנוכה, ובלילה אירע לו חולה שיש בו סכנה והיה צריך להדליק נר לצרכו, אם יכול לצאת בנר זה ידי חובת הדלקת נר חנוכה ולברך על ההדלקה. ותלה נידון זה בגדר מצוות הדלקת נר חנוכה בערב שבת חנוכה, התלוי בדברי הנימוקי יוסף הידועים בענין הדלקת נרות בערב שבת, שהביאו האחרונים ראייה לנידון גדר זה מסוגייתנו, וכמו שיבואר.

לדעת רבי יוחנן (ב"ק כב.) אשו משום חציו, דהיינו שהמבעיר אש חייב על כל תוצאותיה כמו הזורק חץ. והקשה בנימוקי יוסף (ב"ק י. ד"ה ואי קשיא) לדעתו, איך מותר להדליק את הנרות בערב שבת עם חשכה, וההדלקה הולכת ונגמרת בשבת, והרי זה כאילו הוא מדליק את הנרות בשבת. ותירץ שחיובו משום חציו הוא כזורק החץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל, ואף לענין המדליק את האש נחשב כאילו עשה את כל ההדלקה בחול, ולכן אין בזה משום חילול שבת.

והקשו האחרונים לפי דברי הנימוקי יוסף, איך אפשר להדליק נר חנוכה בערב שבת חנוכה, והרי לדעתו כל ההדלקה נחשבת כאילו הדליקה בשעת ההדלקה שבערב שבת, ונמצא שלא הדליק כלל נרות בשבת חנוכה אלא בערב שבת.

ומהרש"ק בשנות חיים (ס"י רפו) הקשה על הנימוקי יוסף מסוגייתנו, ששינינו בברייתא תניא אין לי אלא דברים שדרכן ליקרב בלילה כגון אברים ופדרים, שמעלן ומקטירן אחר שקיעת השמש ומתעכלים והולכים כל הלילה כולה, דברים שדרכם ליקרב ביום, כגון הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים, מנין שאף הם מעלים אותם ומקטירים אותם אחר שקיעת השמש, תלמוד לומר (ויקרא ו ב) 'זאת תורת העולה', ריבה. ולפי דברי הנימוקי יוסף קשה למה צריכים אנו לריבוי זה, והרי כיון שאשו משום חציו אם כן הרי כשהתחיל להקטירן ביום נחשב כאילו גמר את כל ההקטרה ביום, כמו במדליק בערב שבת, ולמה צריך לריבוי. ובסוגייתנו הקשו מברייתא זו על רבי יוחנן שאמר שצריך שתצית האש ברובו, וקשה שהרי בלאו הכי אין הברייתא מתיישבת עם דעת רבי יוחנן, שסובר שאשו משום חציו. וצידד לתרץ שאין אומרים אשו משום חציו אלא כשמביא את האש על הדבר הנשרף, שאז הוא כזורק את האש בחץ, ובוהו חידש רבי יוחנן שהוא חשוב כאילו עשה את כל ההדלקה בשעה שהביא את האש על הדבר הנשרף. אבל בהקרבת קדשים שמביא את האימורים הנשרפים אל האש ולא את האש על האימורים, מודה רבי יוחנן שאין אשו חשובה כחציו, ומסיק שצריך עיון גדול בזה, כי יש מזה חידוש גדול להלכה בענין המזיק על ידי שהביא את הדבר הנשרף אל האש ולא הביא את האש אל הדבר.

ובבאר שרים הביא תירוץ אחר בשם האחרונים, שחילקו בין יחוס מעשה ההדלקה לאדם המדליק לענין חיוביו, לבין עצם מעשה האש ומציאות ההבערה. וכתבו שכל דברי הנימוקי יוסף שחידש שלדעת רבי יוחנן הרי הוא חשוב כאילו גמר את ההדלקה בשעת ההדלקה, אינם אמורים אלא בנוגע ליחוס המעשה לאדם, שהוא הנוגע להלכה כשבאים לחייבו משום מזיק או משום מחלל שבת, ובוהו אנו אומרים שהוא סיים את מעשיו בשעת ההדלקה. אבל כשדנים על מציאות תבערת האש עצמה, מודה הנימוקי יוסף שההבערה היא בשעה שהאש בוערת בפועל. ובוהו תירצו את שתי הקושיות. שבין בהקטרת האימורים ובין בהדלקת נר חנוכה אין דנים על יחוס המעשה לאדם המדליק, אלא הנידון הוא מתי

לולב מעץ דקל שאינו עושה פירות

בגמרא, ארבעה מינים שבלולב, שנים מהם עושים פירות ושנים מהם אינם עושים פירות, וציותה התורה שהעושים פירות יהיו זקוקים לאלו שאינם עושים, ואלו שאינם עושים פירות יהיו זקוקים לעושים פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהיו כולן באגודה אחת, וכן ישראל כשהם מתענים אינם נענים עד שיהיו כולם באגודה אחת, הצדיקים שהם כמינים העושים פירות והרשעים שהם כמינים שאינם עושים פירות. ופירש רש"י (ד"ה שנים מהם), שהמינים העושים פירות הם האתרוג והלולב. ודנו הפוסקים בדבר מיני עצי דקל שאינם מוציאים פירות, אם לולביהם כשרים לארבעת המינים, או שמא אין כשר אלא לולב ממין העושה פירות כמו שמשמע בסוגייתנו. והרבה האריכו בזה הפוסקים לענין לולב קנרי, ולהלן יובא רק מקצת מהדברים.

בבני ציון (שפירא שו"ת, ח"א סי' כב) הביא מה שכתב בשאלת שלמה (ווערטטיימער שו"ת, סי' סג), שלולבי עבר הירדן הגדלים באילן סרק שאינו מוציא תמרים אין יוצאים בהם מצוות לולב, כיון שצריך שתתקיים המצוה כדרך שהיא כתובה בתורה, ובתורה כתוב (ויקרא כג מ) 'כפת תמרים', דהיינו שיגדלו עליהם תמרים, ואם אין גדלים עליהם תמרים הרי הם פסולים. והבני ציון חלק עליו וכתב שכל אילן דקל קרוי 'כפת תמרים' כיון שהוא ממין המוציא תמרים, ואף על פי שסוג זה של דקל אינו מוציא פירות. והביא שכן כתב החתם סופר (סוכה לד: ד"ה ר' ישמעאל), שמפני זה נוהגים ליקח לולבים הגדלים במדינתנו אשר לעולם לא יוציאו תמרים בלי פקפוק, שאף על פי שאינם מוציאים תמרים הרי הם חשובים 'כפת תמרים', כי המין נקרא כן.

ובסוף תשובתו מסיק הבני ציון שבכגון זה יש להסתייע גם ממה שאמרו בירושלמי (פאה פ"ז ה"ה), שאם הלכה רופפה בידך צא וראה מה הציבור נוהג, ונאמנת עלינו עדותו של החתם סופר שכתב שכן נוהגים ליקח לולבים אלו בלי פקפוק.

ובעיר ירושלים ראינו לרבנים הזקנים שהיו מהדרים בדווקא ליקח לולבי עבר הירדן למצוה, ונתנו להם משפט הבחירה יותר משאר לולבים המוציאים תמרים, כיון שלולבי עבר הירדן מוחזקים שלא תתחלק בהם התיזומת, או שרצו להראות חידוש בנטילתם שגם לולבים אלו כשרים למצוה אף על פי שאין הדקל מוציא תמרים, ועל דרך שכתב ה"ט"ז (או"ח סי' תרמו סק"ב) שיש הידור בנטילת ערבות שאינן גדלות בנחל כדי להראות החידוש שאף הן כשירות לברכה.

ושם (סי' כב) הובאה תשובת המנחת אלעזר, שכתב שדקלים אלו מצויים בארצות הצפון שאוירן אינו חם ולכן לעולם לא יבשילו פירותיהם אפילו לכלל פרי בוסר, ובגאליציען היו אבותינו גדולי התורה לוקחים לולבים דקים מגינות השרים של העמים אף על פי שפשוט שבהיותה נוטה לצפון והאויר שם קר לא יגדלו תמרים על הדקלים אשר שם.

והאריך לברר כשרותם של הלולבים הללו לכתחילה, שכיון שהוא מין המוציא פירות אלא שהאקלים גורם לו שלא יוציא, הרי הוא בכלל כפות תמרים. אמנם אבותיו בעל השם שלמה ובעל הדרכי תשובה היו מהדרים להביא לולבים ממקומות החמים שבהם גדלים תמרים, ואף הוא נוהג כן מהיות טוב, אבל מעיקר הדין ודאי גם לולבי דקלי סרק כשרים לכתחילה.

עשיית תבנית המקדש בזמן הזה

בשלחן ערוך (יו"ד סי' קמא ס"ח) פסק להלכה את דין הברייתא שאסור לעשות בית כתבנית ההיכל, אכסדרה תבנית אולם, וחצר תבנית עזרה. והביא בפתחי תשובה (ס"ק יג) מתשובת בית אפרים (או"ח סי' י) שהסתפק כתבנית איזה מקדש אסור לעשות, כשל בית ראשון או כשל בית שני, שהרי היו שינויים ביניהם, שהיכל בית ראשון היה קומתו שלשים אמה, והיכל בית שני קומתו ארבעים אמה, ויש צד לומר שאסור גם לעשות היכל שרומו שלשים מאחר שבית ראשון היה כך, או שמא לאחר שנבנה בית שני נשתנה הדין ורק היכל שרומו ארבעים אסור.

ותלה בבית אפרים דין זה בטעם האיסור, שאם הוא נלמד מהפסוק 'לא תעשון אתי' (שמות כ ט), כדברי אב"י במסכת עבודה זרה (ג.ג.) שדורשים לא תעשו כדמות שמשי שבמקדש, והיינו שלא יעשה אדם בית כתבנית ההיכל שהיה בבית המקדש וכיוצא בו, [וכדעת התוספות (שם מג: ד"ה לא אסרה) ועוד ראשונים שאב"י לא חזר בו מדברים אלו], א"כ מבית שני ואילך האיסור הוא רק כתבנית בית שני, ואפילו בזמן הזה.

וטעם הדבר, לפי מה שאמרו ז"ל (תנחומא ויקהל ז) שבית המקדש של מטה מכיון נגד בית המקדש של מעלה, ולפי זה מה שלומדים מהפסוק שאסור לעשות תבנית היכל וכו', היינו שיהיה דוגמת ההיכל שבמדור העליון שהוא מכיון כנגד מדור התחתון, וא"כ בבית שני שבנוהו על פי נביאים ושינו מדת גובה הבנין שהיה בימי שלמה ושאר שינויים, אין ספק שגם בשמים ממעל נעשה המקדש בדוגמא שלמטה, ומאז והלאה נאסר לעשות תבנית ההיכל כזה, [וגם בזמן הזה האיסור הוא כתבנית היכל של בית שני, כיון שהוא דוגמת בית המקדש שלמעלה].

אך להסוברים שאב"י חזר בו מדבריו, והאיסור הוא רק מצד מורא מקדש [וכמבואר ברמב"ם (בית הבחירה פ"ז ה"י) שכלל דין זה בדיני מורא מקדש, וכן הוא בחינוך (מצוה רנד)], א"כ האיסור הוא לעולם בין כשל בית ראשון ובין כשל בית שני משום שלענין מורא מקדש מה לי ראשון או שני.

והעלה להלכה שגם כתבנית בית ראשון אסור. ודייק כן מרש"י בסוגייתנו (ד"ה תבנית), שפירש שהאיסור הוא שיהא דומה להיכל בשלשה דברים, אורך רוחב וקומה. ואילו מידת פתחיו לא הזכיר רש"י, ומבאר שטעמו הוא משום שבבית ראשון לא נזכר בכתוב שיעור לפתחים כלל, ורק בבית שני עשו מדה לפתחים, ומאחר שאסור לעשות אף כתבנית בית ראשון, לכן לא הזכיר מידת פתחים כיון שלא נזכר בבית ראשון מדה לפתחים. וכן כתב **במקדש דוד** (קדשים סי' א אות ג).

אולם **במנחת חינוך** (מצוה רנד אות ט) רוצה לחדש [לולא שהוא מתיירא מחבריו וכ"ש מרבתינו], שבכל זמן אסור לעשות כמקדש שבאותו זמן, בזמן המשכן היה אסור לעשות כצורת המשכן כיון שהיה אז משמש לפני השי"ת, וכן בכל הזמנים כשהיה משכן שילה ונוב וגבעון ובית ראשון, היה אסור לעשות כתבנית הבית שהיה משמש אז, ובזמן בית שני היה אסור לבנות כתבניתו, ולעתיד לבוא יהיה אסור לעשות כתבנית שיהיה אז, אבל בזמן הזה שבעוונותינו הרבים אין לנו בית מקדש, אפשר שאין כלל לאו זה, מפני שכדוגמת איזה בית נאסור, והוא דחוק לומר שכל הבנינים שהיו עד עתה אסור לעשות כתבנית כל אחד.

קריאה בספר תורה שאין לו עוקץ דר"ת בשעת הדחק

כתב החיד"א בספר לדוד אמת (סי' ג), שאם באמצע קריאת התורה בשבת נמצא יו"ד שחסר לה עוקץ דר"ת, אין צריך להוציא ספר תורה אחרת ויכולים לגמור הקריאה, ואף העולים יברכו ברכות התורה, ולאחר שבת יתקנהו. ולא כתב טעם לדבריו.

ובבית דוד (שאלוניקי שו"ת, או"ח סי' כו) כתב כן לענין תפילין, שאם נמצאו בהם יודי"ן בלי קוץ התחתון שבצד שמאל, אין לפוסלם בדיעבד. וטעמו, משום שיש לסמוך על דעת רש"י שאין זה מעכב. עיי"ש שהאריך להוכיח שרש"י אכן מודה לר"ת שצריך לעשות קוץ זה, אלא שסובר שאינו מעכב.

אך הפרי מגדים (או"ח סי' לב מש"ז סק"ג) כתב, שמשמע בבית יוסף (שם) שרש"י מודה לר"ת אף לענין דיעבד. וכן כתב באדרת אליהו (גוטמאכר שו"ת, או"ח סי' ה אות ג) שזה פסול לכל הדעות, ומש"כ בספר באור מהרמ"ב על המרדכי (מנחות פ"ג רמז תתקנב ד"ה ואפי") שרש"י בדיעבד אינו מעכב, שכן כתב המרדכי (שם) שאפילו לרש"י צריך רק ליהרהר בזה, אולי אפשר להעמיס כן בדברי המרדכי (שם), אך הבית יוסף ודאי סובר שרש"י לא חולק בזה על ר"ת, ונחלקו רק בפירוש דברי הגמרא. עיי"ש.

אולם יש שכתבו שיש לסמוך בשעת הדחק על שיטת החתם סופר שאין לפסול יו"ד שיש לה זזית חדה ומרובעת אף שאין לה עוקץ דר"ת. כן מבואר במהר"ש ענגיל (שו"ת, ח"ה סי' פא), שפירש בדברי החת"ס שבדאי גם הוא מודה שהספר תורה פסול אם אין ביו"ד עוקץ דר"ת, וצריך לתקנו, רק כוונתו לענין ספר תורה, שאם אירע כן בשבת יש לקרוא בו אם אין לו ספר תורה אחרת, כיון שאפשר לצרף שיטת הסוברים שמותר לקרוא בציבור בספר תורה פסול. וכן כתב באדרת אליהו (שו"ת, שם), שאם היו"ד נכתב מרובע היטב בחידוד למטה בסוף הגג השמאלי, אם רק אינו עגול כיווד"י דפוס, אף שחלילה להכשיר לגמרי, על כל פנים בספר תורה אפשר שכשאין ספר אחר אין זו ברכה לבטלה, בצירוף דעת הרמב"ם שאפשר לברך על ספר תורה פסול, וכתב שם שההיתר הזה רחוק הרבה, ואשרי מי שזכה לעלות באופן שאין הכרח להיתר כזה. ובמהרש"ג (שו"ת, ח"א סי' ג) כתב שאף שלבעל נפש יש ליהרהר אבל על כל פנים אין להרעיש על המקילין כהחת"ס. וראה עוד במנחת יצחק (שו"ת, ח"ב סי' יב אות ז), להורות נתן (שו"ת, ח"א סי' ג) ועמק התשובה (שו"ת, ח"ג סי' ב).

בסיום דבריו כתב באדרת אליהו, שיש להשגיח במיוחד בספר תורה של כתב וועלש, ומביא עובדא מימי חרפי כשהיה רב בקהילת פלעשען, ששלח לו נגיד מעיר אחרת יריעה להראות לו יופי הספר תורה שהניח לכתוב לו. וכתב להרב של המקום ההוא, שאסור לקרוא בספר תורה זה, לפי שהיודי"ן של כתב וועלש נכתבו לגמרי בלי עוקץ השמאלי, וצריך תיקון באומנות רבה שלא יהיה נראה כמנומר, והרעיש על הסופר מדוע עשה כן. ועמדו כמה מגדולי הרבנים לסמוך על מה שכתב הרמ"א (או"ח סי' לו ס"א), שאם שינה בצורת הכתב אינו פסול, ונעלם מהם דברי ר"ת הנ"ל, ורבינו רשכבה"ג מהרעק"א זצוק"ל כתב שחלילה וחלילה לברך על ספר זה טרם שיהיה תיקון יפה בכל היודי"ן. והסופר עמד בעזות ואמר שילך לפאזען ויברר לרבינו שגם שם קוראין בספר תורה כזה, שבהיותו שם כתבו הסופרים כמה ספרי תורה בכתב וועלש, ובאמרו כן לרבינו זצוק"ל גער בו, ואמר חלילה שיהיה כזאת, ושלח מיד עמו השמש לילך לראות, ואכן מצא כמה ספרי תורה בכתב וועלש, אבל היו היודי"ן כדין עם העוקץ השמאלי, והוצרך הסופר הנ"ל לתקן כל היודי"ן אחר שגמר כל הספר תורה.

כפתור

ונשא אהרן את עון הקדשים וכי איזה עון הוא נושא וכו' הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור

כתיב (שמות כח לו) 'ועשית ציץ זהב טהור', לדעת רז"ל (ערכין טז). שאמרו שהציץ היה מכפר על עזות מצח צריך להתיישב בדבר, שהרי נאמר (שם שם לח) 'והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל' ואמרו רז"ל 'אלו קדשים שקרבים בטומאה ואיך יהיה המדרש כנגד פשוטו של מקרא, ולפי מה שכתבנו למעלה שהציץ מכפר על זנות שבגלוי כמ"ש (ירמיה ג א) 'ומצח אשה זונה היה לך', וכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם תמצא קדושה, והזנות מחלל הקדושה כמו שיתבאר לקמן פר' קרח על פסוק 'כי כל העדה כלם קדושים' וגו' וישמע משה שחשדהו באשת איש, לפי זה נוכל לומר שמצאו מקום אל דרש זה לומר כמו שהציץ מכפר על סתם קדשים שנטמאו, כך הוא מכפר על מצח אשה זונה קדושת האדם וע"כ היה כתוב עליו קודש לה', ותרוויהו איתנהו ביה כי הציץ עצמו מכפר על טומאת הקדשים, אמנם מה שהיה נתון על המצח דווקא הוא כדי לכפר גם על מצח אשה זונה, ומטעם זה נאמר 'ושמת אותו על פתיל תכלת' דומה לפתיל תכלת של ציצית שנאמר (במדבר טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם'. הרי שהוא מציל מן הזנות, וכמעשה של ההוא ששכר זונה בעד ת' זוז וניצול ע"י הציצית (מנחות מד). ואף אם בסתם עזות מצח דברו רז"ל, מכל מקום יש בו גם כן חילול קדושה, כי כל עזות פנים מסתמא אין הורתו בקדושה, והוא בא מסטרא דמסאבא אחרי אשר הוטמאה חדר הורתו ודבר זה מבואר מעצמו.

(כלי יקר, תצוה)

ד' מינין שבלולב ב' מהן עושין פירות וב' מהם אין עושין פירות העושין פירות יהיו זקוקין לשאין עושין ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות

שכיון שזו היא בריאה הרי יש בה מכוון פנימי, כל אחד ואחד יש לו משהו שלשם כך נברא ואין חבירו יכול לתקן זאת, כל הד' מינים צריכים להיות הדר ולמדים זאת בהיקש מאתרוג, והיינו שיש חן על כל אחד ואחד כדכתיב (שיר השירים ד ז) 'כלך יפה רעיתי' וכן איתא בתוספות שאפילו חיגרת יש בה דבר של חן, על ידי המצוה חל חן על הכל, ולכך הערבה אף כשהיא בפני עצמה יש לה חן.

(אמרי אמת, הושענא רבה תרע"ד)

על המנורה הטהורה שירדו מעשיה ממקום טהרה

אאז"ל אמר בשם אאז"ל על קושית המפורשים למה היו צריכים לנס הלא טומאה הותרה בצבור, דבמנורה כתיב (ויקרא כד ז) 'על המנורה הטהורה יערוך את הנרות' ולכן חיזרו בני ישראל והשתוקקו שיהיה בטהרה, איתא בגמרא על המנורה הטהורה שירדו מעשיה ממקום טהרה, וכתיב (משלי כ כז) 'נר ה' נשמת אדם' ובשורש כל הנשמות של בני ישראל טהורים שבאים ממקום טהרה, וכן אומרים נשמה שנתת בי טהורה היא, והיונים רצו שזה יהיה מעורב, צריכים להשתדל שהטהרה תשאר דכתיב (במדבר ח א) 'בהעלותך את הנרות' וגו' ולמה כתיב שוב אחר כך (שם שם ז) 'זוה מעשה המנורה' וגו', אולם בכל פעם מתחדש הדבר וצריך לחדש שיהיה בכל פעם כמו ברגע הראשון.

(אמרי אמת, לחנוכה תרפ"ח)

ממשיכים דף היומי עם 'עוז והדר'

חדש! מסכת מנחות מסדר קדשים החדש
של עוז והדר עם מאות אלפי התיקונים

ניתן להשיג בהוצאות אלו:

ללמוד טוב יותר.

להבין את הדף.

ללמוד דף היומי.

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66